

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

- (1) เพื่อศึกษาบริบทในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี
- (2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี
- (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี

กลุ่มตัวอย่างการศึกษาเชิงปริมาณได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 100 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กลุ่มตัวอย่างการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว จำนวน 7 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้นำเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 7 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง(ร้อยละ 67.0) มีอายุ 26 – 35 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 37.0) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 33.0) นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา (ร้อยละ 26.0) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 – 20,000 บาท (ร้อยละ 35.0) มีที่อยู่ในต่างจังหวัด (ร้อยละ 62.0)

5.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนใน

ประเด็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านราคา ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาด

พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี ด้านแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.74$) ส่วนด้านที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปาน

กลางได้แก่ ด้านราคา ($\bar{x} = 3.44$) ด้านสถานที่ ($\bar{x} = 3.25$) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{x} = 3.20$) เรียงตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากได้แก่ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ลำดับสูงสุดรองลงมาได้แก่ ความสะอาดสวยงามเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ลำดับต่ำสุดได้แก่ ที่พัก/ร้านค้า/ร้านอาหาร

ด้านราคา อยู่ในระดับมากได้แก่ ราคาค่าบริการเหมาะสม ลำดับสูงสุดรองลงมาได้แก่ ความคุ้มค่าในการมาเที่ยว ลำดับต่ำสุด ได้แก่ ราคาอาหารและสินค้าที่ระลึกเหมาะสม

ด้านสถานที่ อยู่ในระดับมากได้แก่ ความสะดวกของการใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีป้ายบอกทางและเอกสารแจ้งรายละเอียด ลำดับต่ำสุด ได้แก่ มีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูล ความรู้ตามสถานที่ท่องเที่ยว

ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยรวมทุกด้านอยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ แพ้คเกจท่องเที่ยว ลำดับสูงสุดรองลงมาได้แก่ การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว ลำดับต่ำสุด ได้แก่ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางสื่อต่างๆ

5.1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเด็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านราคา ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาด

พบว่าด้านแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพิ่มเติม ในส่วนที่ยังไม่เพียงพอ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น การบริการภายในแหล่งท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ ร้านค้าในแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำเส้นทางเดินภายในแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน ปลอดภัย จุดนั่งพักสำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้เหมาะสมต่อการเดินท่องเที่ยว เช่น เพิ่มจุดพักระหว่างเส้นทาง

ด้านราคาควรมีข้อมูลการบอกราคาสินค้า ค่าบริการ ค่าที่พัก ให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ ถึงราคาที่ต้องจ่าย และบริการที่จะได้รับ

ด้านสถานที่ ควรมีป้ายบอกเส้นทางการเดินทางภายในสถานที่ท่องเที่ยวให้ชัดเจน รวมไปถึงเส้นทางสำหรับเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง และควรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ หรือ สื่อให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว

ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย ตามช่องทางต่างๆ เพื่อให้การประชาสัมพันธ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลักได้ง่ายขึ้น เกิดความรวดเร็วในการรับทราบข้อมูลมากขึ้น และควรจัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีแพ็คเกจท่องเที่ยว ราคารวมอาหาร ที่พักและกิจกรรมการท่องเที่ยว

5.1.4 บริบทในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี

การจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายโดยชุมชนจันทบุรี ถึงแม้ว่าในแต่ละชุมชนจะมีความพร้อมของทรัพยากร ธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย แต่ก็มีบางชุมชนที่มีการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและมีชื่ออยู่ในเว็บการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเช่น ชุมชนรักษ์เขาบายศรี เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พาเดินชมสวน ชิมผลไม้ คู่วิถีชีวิตคนสวน วิธีการเก็บผลไม้ พักโฮมสเตย์กลางสวน หรือการทำศีกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการทำเกษตรไม้ผล ชุมชนตะปอน จะเน้นการท่องเที่ยวที่เป็นประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน การล่องเรือชมธรรมชาติ ชมความงามสองฝั่งน้ำ คูเหยี่ยวแดง ทานอาหารทะเลสด ผสมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนวังแฉิม จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เดินป่าศึกษาธรรมชาติ การจัดการท่องเที่ยวหลักคือการพาเดินป่า ขึ้นเขาเพื่อไปนมัสการ ปิดทองรอยพระพุทธรบาท บนยอดเขาศิขรินภูฏ ซึ่งจะมีไกด์ที่เป็นชาวบ้านในชุมชนที่มีความชำนาญเส้นทาง จะจัดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงมีนาคมของทุกปี ส่วนชุมชนแหลมสิงห์ จุดเด่นคือนักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อทานอาหารทะเลสด สัมผัสไอทะเล ล่องเรือชมธรรมชาติ และเดินเที่ยวชายหาดแหลมสิงห์ รวมถึงสถานที่เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์เช่น ตึกแดง คุกขี้ไก่ ชมความงดงามของโบสถ์และไหว้พระที่วัดปากน้ำแหลมสิงห์

ในส่วนของชุมชนท่าแฉลบปัจจุบันมีผู้นำเครือข่ายชุมชน เป็นผู้บริหารจัดการแต่คนในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากรวมตัวยาก และชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสำคัญ ปัจจุบันจะเป็นการนำนักท่องเที่ยวขึ้นเรือชมธรรมชาติ คู่วิถีชีวิตชาวเล เที่ยวชมแพวิชัยหอยนางรม พร้อมบริการทะเลที่มีหอยนางรมสด ตัวใหญ่ให้รับประทาน ซึ่งถ้าใครจะมาเที่ยวต้องโทรประมาณโดยตรง ส่วนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอื่นๆ เช่นเกาะसान จะมีนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่รักช และหลงใหลธรรมชาติ เพราะเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งจะให้บริการเมื่อนักท่องเที่ยวโทรประสานโดยตรง ในส่วนของเขาสอยดาวได้ ปัจจุบันไม่ได้เปิดเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เพราะขาดผู้นำเครือข่ายและผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งในการบริหารจัดการ และเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากมีข้างลงมาหากินบริเวณเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ แต่จะเปิดแคโฮมสเตย์เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาพักผ่อน สัมผัสธรรมชาติ และอากาศที่เย็นสบาย และเดินทางท่องเที่ยวเองในแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

จะเห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยชุมชนเอง ถ้าชุมชนเข้ามาบริหารจัดการ มีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยว ที่สำคัญชุมชนต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีแกนนำชุมชนที่มีความเข้าใจที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ในฐานะผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น มีการชักชวนชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวตามศักยภาพชุมชน มีสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นของผลิตในชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก็สามารถทำให้ ชุมชนนั้นเดินหน้าและพัฒนาไปได้ แต่ทั้งนี้ชุมชนต้องได้รับการสนับสนุนในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน

รวมถึงหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5.1.5 การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน คือการที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน มีความตระหนักในความเป็นเจ้าของพื้นที่ ร่วมกันประชุม วางแผนในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม การนำลูกหลานในชุมชนมาฝึกการเป็นมัคคุเทศก์น้อย ทำหน้าที่เป็นไกด์มีหน้าที่ให้บริการ นำเสนอข้อมูลต่างๆแก่นักท่องเที่ยว ในส่วนของนักท่องเที่ยวเองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ ผู้นำชุมชน หรือชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว เตรียมไว้สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวสวน ซึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่นสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมด้านงบประมาณสนับสนุนในการเข้าร่วมทำกิจกรรมตามสถานที่ต่างๆที่ชุมชนจะได้รับประโยชน์ เช่นการนำกลุ่มชุมชนไปนำเสนอสินค้าซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตร ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและผู้ชื่นชอบในรสชาติของผลไม้จังหวัดจันทบุรี ในส่วนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆให้กับชุมชนท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โบชัวร์ การชักชวนชุมชนไปจัดบูธเพื่อนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวและผลผลิตทางการเกษตร การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเว็บไซต์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปัจจุบันกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ของจังหวัดได้เข้ามาดูแลในส่วนของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน

5.1.6 แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี

ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชน มีความพร้อมของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่นำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำลายระบบนิเวศของธรรมชาติและตระหนักถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

ด้านราคา มีการกำหนดราคาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยปรึกษาหน่วยงานส่วนกลางของจังหวัด โดยยึดแนวทางที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือชาวบ้านในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีรายได้ ไม่ขาดทุน และส่วนของนักท่องเที่ยวเอง ต้องได้รับความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเงินที่จ่ายไป เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ชาวบ้านใน

ชุมชนอยู่ได้ และไม่เป็นการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ อยากกลับมาอีก

ด้านสถานที่ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทุกเพศ ทุกวัย จัดทำเส้นทางเดินภายในแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน ปลอดภัย มีจุดพักระหว่างเส้นทางท่องเที่ยว และความสะดวกของการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง มีบริการส่งต่อนักท่องเที่ยวเพื่อเดินทางท่องเที่ยวไปยังชุมชนที่เป็นเครือข่าย เกิดการประสานความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน

ด้านการส่งเสริมการตลาด ชุมชนควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยเช่นเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่นิยมค้นหาข้อมูลต่างๆจากสื่อออนไลน์ เพราะสะดวก รวดเร็วในการรับทราบข้อมูล ส่วนกิจกรรมควรเพิ่มความหลากหลาย การจัดแพ็คเกจท่องเที่ยว อาหาร ที่พัก กิจกรรม รวมถึงการได้รับบริการที่ดี คำนึงค่ากับการมาท่องเที่ยว และควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 บริบทในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี

บริบทพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยทรัพยากรอันหลากหลายตั้งอยู่บนแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการผสมผสานการพัฒนาต่างๆแบบองค์รวมควบคู่ไปกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและคนในชุมชนมีความตระหนักถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ตรงกับแนวคิดของ อนุชาติ พวงสำลีและอรทัย อาจอ่ำ (2539) ที่กล่าวถึงการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนต้องเกิดจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคน ตั้งแต่เรื่องจิตสำนึก ความรู้ ทักษะ ไปจนถึงการจัดการการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหา ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการ ในการให้คำปรึกษา แนะนำการตั้งศักยภาพผู้นำเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วม โดยการแก้ปัญหาและร่วมกันวิเคราะห์บริบทชุมชนเพื่อหาศักยภาพของชุมชนผ่านกระบวนการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ สายรุ้ง ดินโคกสูง (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา หาดขบา ตำบลขบา อำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ที่พบว่าชุมชนสามารถพึ่งตนเองและก่อให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นภายในชุมชนซึ่งถ้าหากชาวบ้านได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากนักวิชาการ เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านสามารถทำการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน เพื่อทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามี

ส่วนร่วมได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นต้นทุน และสอดคล้องกับแนวคิดของ พงณา สนวนศรี (2546) ได้มีความเห็นว่าเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนและมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งผลที่ได้จากกระบวนการวิจัยของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี ทำให้ชุมชนมองเห็นบริบทต่างๆ และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนมี ทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง เช่นการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยว การจัดเตรียมอาหาร ที่พัก และผลผลิต รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ

จากข้อมูลเบื้องต้น จะเห็นได้ว่าภาพรวมของบริบทการจัดการท่องเที่ยวโดยเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจันทบุรี มีความพร้อมต่อการจัดการท่องเที่ยว จากผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจด้านแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะด้านความสะอาดสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ การบริการที่ดีของชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยว และเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มีการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิพงษ์ ผลเพิ่ม (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพภายในชุมชน ได้แก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีชื่อเสียง มีความพร้อมด้านพื้นที่ด้านที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

5.2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี ด้านการพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้กลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในระยะเริ่มแรกคือการรวมตัวของผู้นำเครือข่ายท่องเที่ยวและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน หาข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหา ราคาผลผลิตตกต่ำและช่วยกันค้าหาศักยภาพของชุมชนที่เป็นจุดเด่นของท้องถิ่นโดยการทำวิจัยร่วมกัน มีนักวิชาการคอยให้คำปรึกษาแนะนำกระบวนการต่างๆ จนนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทราพร จันตะณี (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทั้งด้านการวางแผน การผลิตสินค้า และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การเรียนรู้แนวทางและการแก้ปัญหาของชุมชน เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ซึ่งกล่าวว่า การมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมวางแผนหรือโครงการร่วม ประสานงาน ร่วมปฏิบัติตามแผนงานโครงการ และร่วม

ติดตามและประเมินผล ทั้งนี้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยังเน้นการจัดการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติภายในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ไม่ให้เกิดความเสียหายเสื่อมโทรม และชุมชนเองก็ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาให้คงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542, หน้า 7) ให้ความหมายไว้ว่า “การจัดการท่องเที่ยวแบบกลุ่มที่มีกระบวนการจัดการที่ดีและสามารถดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไม่ให้เสื่อมโทรม โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือน และมีผลกระทบต่อธรรมชาติให้น้อยที่สุด หรือไม่มีเลยนั้น เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและรักษา เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปโดยมีขอบเขตการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยว

5.2.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยว โดยชุมชนจันทบุรี ผลจากการสนทนากลุ่ม มีข้อสรุปว่า จากการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้ดำเนินการ สถานการณ์การท่องเที่ยว ณ ปัจจุบัน ชุมชนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้น ที่เดินทางมาท่องเที่ยวโดยเฉพาะหน้าผลไม้ ซึ่งทางนักท่องเที่ยวเองต้องมีการประสานโทรจองล่วงหน้า ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาโดยไม่ได้โทรจองล่วงหน้าแต่จะมีการส่งต่อให้กับเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวใกล้เคียง ด้านระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก จึงเห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีการจัดการที่ดีโดยเน้นความสำคัญที่ชุมชน มีการดำเนินการจัดการและร่วมกันแก้ไข ปัญหาอุปสรรค มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว เป็นการจัดการที่มีความรับผิดชอบไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้คงอยู่ โดยเน้นการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตรงกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ที่ให้ความหมายว่า “กระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องสามารถดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไม่ให้เสื่อมโทรม โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือน และมีผลกระทบต่อธรรมชาติให้น้อยที่สุด หรือไม่มีเลย” และสอดคล้องกับแนวคิดของ กฤติยา จักรสาร (2545) กล่าวว่า การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและรักษา เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปโดยมีขอบเขตการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยว 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำรงอยู่ได้ 2) มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไม่เสื่อมคลาย 4) กิจกรรมการบริการมีกำไรแม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม นอกจากแนวทางการพัฒนา

ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเองแล้ว การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในด้านแหล่งท่องเที่ยวคือชุมชนต้องเตรียมความพร้อมของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชน มีการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่นำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำลายระบบนิเวศของธรรมชาติและตระหนักถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิพงษ์ ผลเพิ่ม (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาสี่พันดอน เมืองโขง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว พบว่าศักยภาพของชุมชนในการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยังคงสภาพดั้งเดิมตามธรรมชาติ ในบริเวณชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพภายในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชนชนบทธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว ต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค เท่าเทียมกันของประชาชนและชุมชน ในด้านราคา ชุมชนควรมีการกำหนดราคาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยปรึกษาหน่วยงานส่วนกลางของจังหวัด โดยยึดแนวทางที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือชาวบ้านในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีรายได้ ไม่ขาดทุน และส่วนของนักท่องเที่ยวเอง ต้องได้รับความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยวกับเงินที่จ่ายไป เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ชาวบ้านในชุมชนอยู่ได้ และไม่เป็นการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ อยากกลับมาอีก ในด้านสถานที่ ชุมชนควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย จัดทำเส้นทางเดินภายในแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน ปลอดภัย มีจุดพักระหว่างเส้นทางท่องเที่ยว และความสะดวกของการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง มีบริการส่งต่อนักท่องเที่ยวเพื่อเดินทางท่องเที่ยวไปยังชุมชนที่เป็นเครือข่าย เกิดการประสานความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน การประสานเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว เพื่อขอความช่วยเหลือ หรือคอยให้คำปรึกษาในเรื่องที่ชุมชน การบริการที่มีคุณภาพของการท่องเที่ยวชุมชน การต้อนรับนักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ในด้านที่พักแรม อาหารสินค้าชุมชน รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ต้องคุ้มค่ากับราคา ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว และในส่วนของชุมชนไม่ขาดทุน ส่วนด้านในการส่งเสริมการตลาด ชุมชนควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยเช่นเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต มีการจัดการด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวแบบเคารพในประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน เข้าใจในบริบทของชุมชน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความเสียหาย โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่นิยมค้นหาข้อมูลต่างๆจากสื่อออนไลน์ เพราะสะดวก รวดเร็วในการรับทราบข้อมูล ส่วนกิจกรรมควรให้มีความหลากหลาย การจัดแพ็คเกจท่องเที่ยว อาหาร ที่พัก กิจกรรม รวมถึงการได้รับบริการที่ดี คำนึงค่ากับการมาท่องเที่ยว หรือการสื่อสารผ่านมีดักคฤเทศก์น้อย และควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัย สายรุ้ง ดินโคกสูง (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา หาดชบา ตำบลชบา อำเภอมะนัง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าหลักการจัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านชบามีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดี เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การแสดงความคิดเห็นและการได้รับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยว เสริมสร้างจิตสำนึกของชาวบ้านให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและก่อให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นภายในชุมชน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) พบว่ากล่าวถึง หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ 2) มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย 4) กิจกรรมการบริการมีกำไรแต่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ 5) ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี และชุมชนอื่นที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการ หน่วยงาน องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในด้านต่างๆดังนี้

ด้านแหล่งท่องเที่ยว การรวมกลุ่มของผู้นำเครือข่าย ผู้นำชุมชนรวมถึงชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวมาระดมความคิดเห็น รับฟัง และตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดแผนปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของตนเอง ทำงานเชิงรุก ทำงานร่วมกับเครือข่าย ที่มีส่วนช่วยในการจัดสรรงบประมาณเพื่อมาพัฒนาศักยภาพภายในแหล่งท่องเที่ยว หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มาตรฐานของการจัดการท่องเที่ยว

ด้านราคา การควบคุมราคาสินค้าและผลิตภัณฑ์ รวมถึงการบริการในชุมชนท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเหมาะสมกับราคา ได้รับความคุ้มค่าทั้งในส่วนของนักท่องเที่ยวและชุมชนเอง ไม่ให้เกิดการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว เป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

ด้านสถานที่ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน สะอาดถูกสุขลักษณะ มีการจัดการความปลอดภัยในทุกขั้นตอน การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่ทำลายธรรมชาติ สร้างบรรยากาศให้ร่มรื่น สวยงามดึงดูดใจในการท่องเที่ยว มีการจัดการโดยคำนึงถึงนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเป้าหมายเช่น เด็กหรือผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลและความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว

ด้านการส่งเสริมการตลาด มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่างๆของแหล่งท่องเที่ยว โดยเผยแพร่ข้อมูลทางช่องทางสื่อให้หลากหลายช่องทาง ตรงตามความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายบอกทางที่มีมาตรฐาน การใช้เครือข่ายเทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อความสะดวก รวดเร็ว ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

5.3.2.1 การศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในประเด็นต่างๆ เพื่อทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว และได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวต่อไป

5.3.2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ผู้นำเครือข่ายท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี